

"Μούσα " με Λαούτο

..το περίφημο μουσικό ανάγλυφο της Μαντινείας: ένας "ανοιχτός φάκελλος" της αρχαιολογίας..

του νικητή θεού. Η παράσταση είναι δραματική, μεστή αγωνίας. Αντίθετος, ήρεμος, είναι ο χαρακτήρας των παραστάσεων στις άλλες δυο πλάκες: στην μια, τρεις όρθιες γυναίκες κρατούν η μια κιθάρα, οι άλλες ρόλους παπύρου· στην άλλη, άλλες τρεις γυναίκες, η μια από τις οποίες κάθεται σε βράχο και παίζει λαούτο.

Ο Fougères εντόπισε χωρίο στον Πausανία (*Ελλάδος Περιήγησις*, Βιβλ. 8: *Αρκαδικά*, Κεφ. 9, § 1- 2ος μ.Χ. αι.) σύμφωνα με το οποίο

"Μαντινεῦσι ... Λητούς ἐστὶν ἱερόν καὶ τῶν παιδῶν: Πραξιτέλης δὲ τὰ ἀγάλματα εἰργάσατο τρίτη μετὰ Ἀλκαμένην ὕστερον γενεᾷ. Τούτων πεποιημένα ἐστὶν ἐπὶ τῷ βᾶθρῳ Μοῦσα καὶ Μαρσύας αὐλῶν".

(Στην πόλη των Μαντινέων ... υπήρχε ιερό της Λητώς και των Παιδιών της, τα ἀγάλματα του οποίου δημιούργησε ο Πραξιτέλης, τρίτη γενεά μετά τον Αλκαμένη. Στην βάση τους ἦσαν λαξευμενα μια Μούσα και ο Μαρσύας να παίζει αὐλό).

Χωρίς ενδιασμό ο Fougères ταύτισε το εύρημα του με το αντικείμενο της περιγραφής του Πausανία. Υπέθεσε ότι θα

Στην φωτογραφία, λεπτομέρεια από μαρμάρινη, ανάγλυφη πλάκα, μία από τις τρεις που έφερε στο φως το 1887 στην Μαντινεία της Αρκαδίας ο Γάλλος αρχαιολόγος Gustave Fougères (Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, 125-127). Οι πλάκες κάλυπταν μέρος του δαπέδου ερειπωμένης βυζαντινής εκκλησίας, με τις μορφές στραμμένες προς το έδαφος. Προφανώς, είχαν αποσπαστεί από το αρχαίο μνημείο μέρος του οποίου αποτελούσαν, και είχαν χρησιμοποιηθεί ξανά, ως δομικό υλικό, για την εκκλησία.

Στην μια πλάκα αναγνωρίζει κανείς αμέσως τον περίφημο μουσικό αγώνα ανάμεσα στον κιθαριστή Απόλλωνα και τον αυλητή Μαρσύα, που αναφέρεται στην μυθολογία: ο Σκύθης στην μέση, με το μαχαίρι στο χέρι, θα θανατώσει εν τέλει τον ηττημένο Μαρσύα, κατά διαταγήν

υπήρχε και τέταρτη πλάκα, η οποία κάλυπτε την τέταρτη πλευρά του ορθογώνιου βαθρου, που όμως χάθηκε. Ταύτισε τις έξι γυναικείες μορφές με Μούσες, διορθώνοντας στο κείμενο του Πausανία το "Μούσα" σε "Μούσες". Υπέθεσε ότι στην χαμένη πλάκα εικονίζονταν οι υπόλοιπες τρεις Μούσες (στο σύνολο 9).

Που να φανταζόταν ο Γάλλος αρχαιολόγος τον σάλο που θα προκαλούσε στην ακαδημαϊκή κοινότητα η δημοσίευση των πορισμάτων του: Γερμανοί, Γάλλοι, Έλληνες, Άγγλοι, Αμερικανοί μελετητές έσπευσαν άλλοι να επικροτήσουν και άλλοι σφόδρα να διαμαρτυρηθούν για τις θέσεις του Fougeres, και άλλοι να διορθώσουν η να αντιπροτείνουν. Έως σήμερα συνεχίζεται η διαμάχη για τις εξής θέσεις:

1. Είναι σωστό να ταυτιστεί το εύρημα με το βάθρο του Πausανία; (Αλλωστε, πως μπορεί μια τόσο μικρή βάση να περιλάβει τρία αγάλματα;)
2. Είναι σωστό να υποθέσουμε ότι εκτός από τα τρία αγάλματα ο Πραξιτέλης είναι ο δημιουργός και του βαθρου; - ο Πausανίας δεν το λέει ρητώς. (Μήπως σχεδιάστηκαν οι συνθέσεις του βαθρου από τον Πραξιτέλη, εκτελέστηκε όμως το έργο από μαθητή του; Μήπως δεν είναι καν έργο του 4ου αιώνα, αλλά της ρωμαιοκρατίας; Γνωρίζουμε ότι τα δημιουργικά χρόνια του Πραξιτέλη ήσαν από το π. 370 έως το π. 333 π.Χ.).

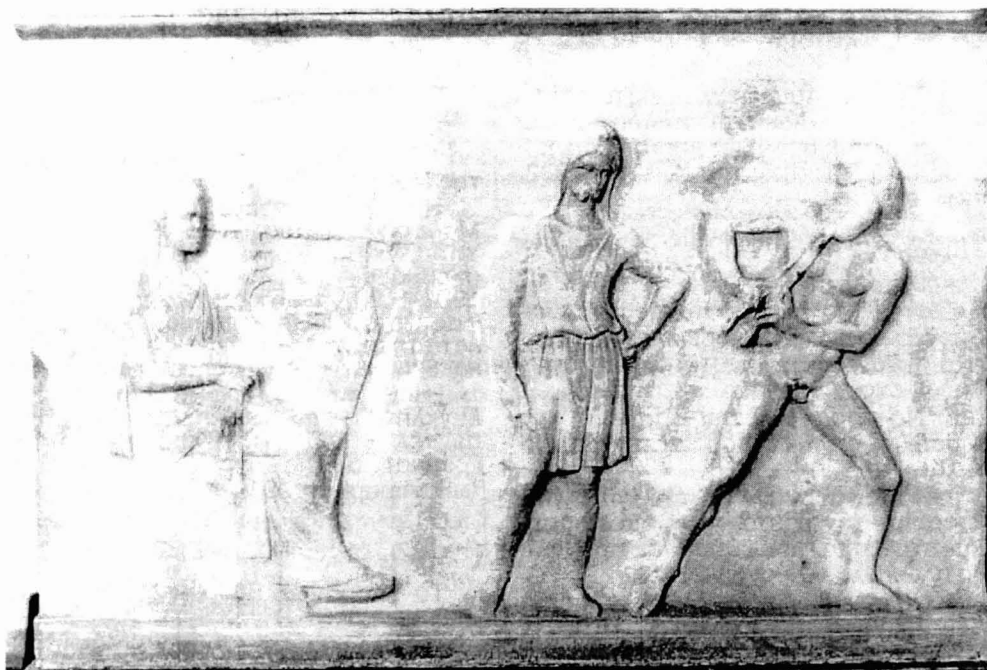
Σήμερα πάντως οι περισσότεροι ειδικοί δέχονται ως πιθανότερη ημερομηνία για τις πλάκες της Μαντινείας την περίοδο 330-320 π.Χ. Εξετάστηκε (Winnington-Ingram, 1965) μήπως η μορφή της *κιθά-*

ρας που εικονίζεται στην μια πλάκα θα μπορούσε ενδεχομένως να ρίξει φως στο ζήτημα της χρονολόγησης του έργου, αλλά ούτε αυτό απέδωσε: η "ιταλιωτική" *κιθάρα*, κατά τον 4ο π.Χ. αιώνα, δεν απεικονίζεται στην κυρίως Ελλάδα, μόνον σε αγγεία της Μεγάλης Ελλάδος την συναντούμε (έχουν εντοπιστεί 24 ιταλιωτικά αγγεία, και ένα μόνον αττικό). Οι παραστάσεις της "ιταλιωτικής" *κιθάρας* στην κυρίως Ελλάδα είναι όλες του επόμενου, 3ου π.Χ., αιώνα (πήλινα αγαλματίδια). Πως λοιπόν να εξηγήσει κανείς την παρουσία *κιθάρας* "δυτικού" τύπου σε ανάγλυφο του 4ου π.Χ. αιώνα στην κυρίως Ελλάδα, και μάλιστα στην συντηρητική Μαντινεία;

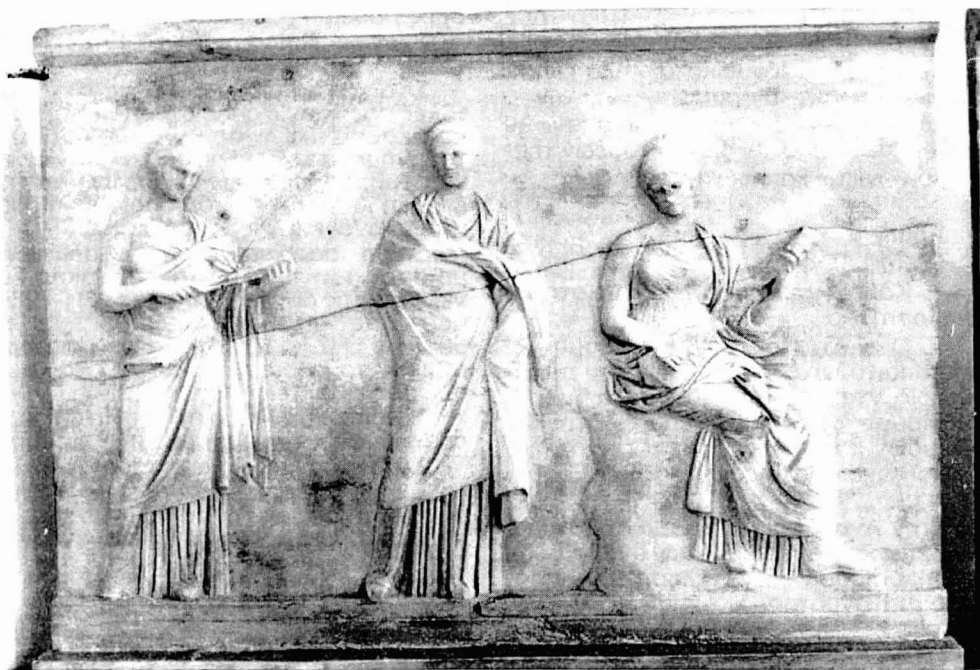
Οι Maas και Snyder (1989) διατυπώνουν την θεωρία ότι στην εν λόγω πλάκα της Μαντινείας η μεν "ιταλιωτική" *κιθάρα* συμβολίζει το δυτικό όριο του ελληνισμού (Μεγάλη Ελλάς), το δε λαούτο, όργανο σαφώς ανατολικής και αιγυπτιακής προελεύσεως, το ανατολικό (Ασία), με την διεύρυνση του ελληνισμού από τον Αλεξάνδρο (ανεβαίνει στον θρόνο της Πέλλας το 336 π.Χ. Πεθαίνει στην Βαβυλώνα το 323 π.Χ.).

Στέλιος Ψαρουδάκης
Τμήμα Μουσικών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο μουσικός αγώνας ανάμεσα στον κιθαριστή Απόλλωνα και τον αυλητή Μαρσύα

ΜΟΥ.Σ.Α.

ΜΟΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Χαράλαμπου Σπυρίδη &
Αριάδνης Αναστασοπούλου:

*“Ανάλυση του έργου
“HERMA” του Ιάnnη
Ξενάκη”* (Α δημοσίευση).

Γιάννη Γ. Παπαϊωάννου:
“Ανατολή ή Δύση;”

A. Webern:
*Μια ματιά στη μουσική
του 20ου αιώνα.*

Άρη Κέντρου:
Blues

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ
*“Περί της Νέας Μεθόδου της
Μουσικής Τέχνης και περί
συστάσεως του κοινού
Μουσικού Σχολείου”*

ΑΘΗΝΑ 1995
Έτος πρώτο, Τεύχος 1ο